

Tervise
Arengu
Instituut

Tervisenõukogude moodustamine ja koosseis

Juhendmaterjal

Tallinn 2026

Tervisenõukogude moodustamine ja koosseis

Juhendmaterjal

Maiu Veltbach,
Mai-Liis Köpper

Tallinn 2026

Tervise Arengu Instituudi **missioon** on olla teaduspõhiste tervislike valikute kujundaja.

Sisukord

Mõisted.....	4
Lühendid	4
Sissejuhatus.....	5
Rahvatervishoiu seaduses sätestatud ülesanded	5
Võrgustiku loomine – tervisenõukogud.....	6
Tervisenõukogu peamised ülesanded.....	7
Toimiva tervisenõukogu eeldused	7
Kasutatud kirjandus.....	8
Lisa 1. Pidepunkte tervisenõukogu liikmete värbamiseks	9
Lisa 2. Tervisenõukogude võimalikke mudeleid (3 mudelit)	11
LISA 3 Tervisenõukogu sisehindamine.....	18
Lisa 4. Mõned kontrollküsimused tervisenõukogu (TN) loomiseks	19
Lisa 5 Tervisenõukogu moodustamine ja liikmete töö sisemine rollijaotus	20
Lisa 6. Maakonna tervisenõukogu missioon ja visioon skeemina (näidis).....	21
Lisa 7. Tervisenõukogu aastane tööplaan (näidis)	22
Lisa 8. Hea koosoleku planeerimise ja läbiviimise kontrollpunktid	23

Mõisted

Huvigrupp (huvirühm)	inimeste ja organisatsioonide ring, kellel on ühised huvid teatud eesmärkide saavutamiseks
Huvikaitse	protsess, mida juhib üksikisik või rühm ja mille eesmärk on mõjutada avalikku poliitikat ja vahendite jaotamist poliitilistes ning sotsiaalsetes süsteemides
Kaitsetegur	probleemi kujunemise või süvenemise tõenäosust vähendav tegur
Piirkond	geograafiline piirkond, kus saab arendada ja rakendada tõhusaid ennetusstrateegiaid, enamasti maakond või kohaliku omavalitsuse üksuse piirkond
Riskitegur	probleemi kujunemise või süvenemise tõenäosust suurendav tegur
Tervise- ja heaoluprofiil (THP)	strateegilise planeerimise alusdokument

Lühendid

KOV	Kohalik omavalitsus
MARO	maakonna arendusorganisatsioon (täidab maakondlikke ülesandeid koostöös omavalitsustega)
MK	maakond
TN	tervisenõukogu
PPA	Politsei ja piirivalveamet
PäA	Päästeamet
SKA	Sotsiaalkindlustusamet
SOM	Sotsiaalministeerium
TAI	Tervise Arengu Instituut
TrA	Transpordiamet

Sissejuhatus

Juhendmaterjal on koostatud, et toetada kohalikul tasandil (maakond, KOV) rahvatervishoiu valdkonnas ennetuse ja tervisedenduse süsteemse käsitluse korraldamist ning pakkuda tuge tervisenõukogude liikmete rollide mõtestamisel. Juhendmaterjal aitab MARO-l (sh maakonna tervisedendajal) sisustada ja struktureerida tervisenõukogu olemust ja rolle. Kohandustega on juhendmaterjal kasutatav ka kohalike omavalitsuste tervisenõukogude töö toetamiseks.

Tervisenõukogude keskne roll on toetada rahvastiku tervise ja heaolu edendamist maakonnas, koordineerides valdkondade ülest koostööd arvestades kohalikke olusid. Olulisel kohal on andmepõhine juhtimine, strateegiline planeerimine ja võrgustikutöö. Suuremat tähelepanu tervisenõukogude töö paremaks toimimiseks vajavad rollide selgus ja seotus ametialase vastutusega, ressursside kaasamine ning omavalitsustes valdkonna juhtimise tugevam integreerimine tegevusse (1).

Tervisenõukogu (TN) rolli kandva koosluse nimetus konkreetses kohalikus üksuses sõltub kohapealsest otsusest. Praktikas on kasutatud erinevaid nimetusi, nt tervisenõukogu/tervise- ja turvalisuse nõukogu/tervise- ja heaolu töörühm/tervisetiim jm nimetusi. Oluline on, et loodav kooslus on oma tegevuses määratlenud olulise tegevuse ja rollina kohalikul tasandil tervise ja heaolu teemade strateegilise planeerimise ja elluviimise.

Rahvatervishoiu seaduses sätestatud ülesanded

Maakonna tervisenõukogu eesmärgiks on maakonna tervise ja heaolu profiili eesmärkide seadmine ja elluviimine ning võrgustikutöö toetamine.

Rahvatervishoiu seadus (2) toob välja, et tervisedendus on rahvatervishoiu haru, mille meetmete eesmärk on vähendada riskitegureid, ennetada ja ohjata nende toimet ning suurendada kaitsetegureid, et võimaldada elanikel saada suurem kontroll oma tervise üle ja seda seeläbi tugevdada.

Tervisedenduse meetmeteks on:

- vigastuste ennetamine ja vähendamine;
- nakkushaiguste leviku ennetamine ja vähendamine;
- uimastavate ja sõltuvust tekitavate ainete tarvitamise ennetamine ja vähendamine;
- tasakaalustatud toitumise ja kehalise aktiivsuse edendamine ning istuva eluviisi vähendamine;
- vaimse tervise edendamine;
- seksuaaltervise edendamine.

Seadus sätestab ka kohaliku omavalitsuse üksuste **ühised** ülesanded:

- elanike tervist, heaolu ja turvalisust toetava elukeskkonna kujundamine;
- maakonna või piirkonna tervise- ja heaoluprofiili koostamine ning selles sisalduva teabega arvestamine maakonna või piirkonna arengustrateegia koostamisel;
- tervisedenduse ja keskkonnatervishoiu meetmete elluviimine maakonnas või piirkonnas vähemalt tervise- ja heaoluprofiilis kajastatud riskitegurite leevendamiseks ja kaitsetegurite tugevdamiseks;
- maakonnas või piirkonnas riiklike rahvatervishoiu meetmete rakendamise toetamine;
- maakonnas või piirkonnas rahvatervishoiu ja sellega tihedalt seotud valdkondade juhtimiseks vajalike võrgustike loomine ning nende töö korraldamine.

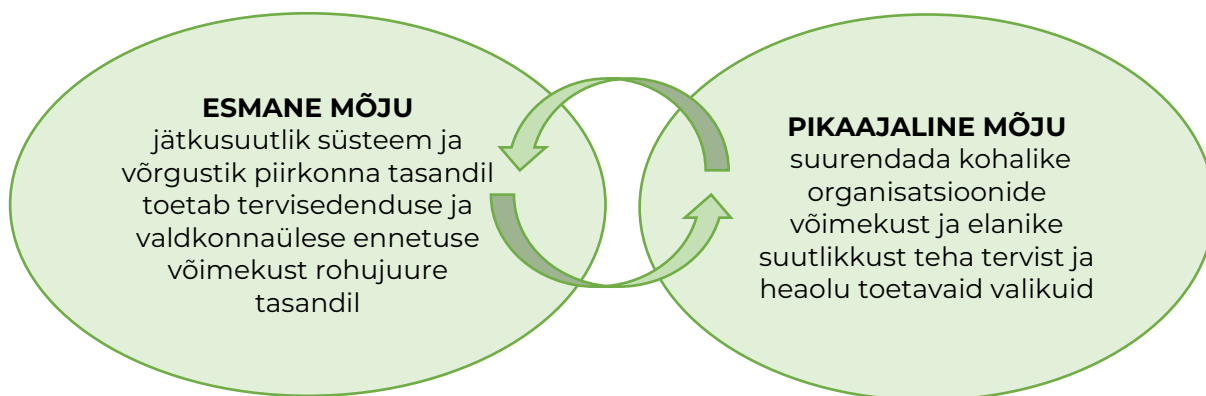
Inimeste elukeskkonna loomisel ja parandamisel ning tervise toetamisel ja edendamisel on kogukonnal ja kohalikul tasandil väga suur roll, sest just see on tasand, mis kujundab inimeste elukeskkonna avaliku ruumi ja väärtused ning puutub vahetult inimestega kokku. Oluline on piirkonna tasandil toimuv tõenduspõhine tegevus (3; 4). KOV juhtide hinnangul aitab enim valdkonnaga tegelemisele kaasa KOVi ja eri asutuste sujuv koostöö (5).

Võrgustiku loomine – tervisenõukogud

Tervisedenduse praktika Eestis on näidanud, et eesmärged on lihtsam saavutada, kui piirkonnas on hästi toimiv võrgustikutöö (6). Tervist mõjutavad kõigis eluvaldkondades tehtavad otsused, loodavad võimalused ja ellu viidavad tegevused, seetõttu nõuab paremate tervisetulemite saavutamise erinevate eluvaldkondade esindajate vahel koostööd ning elanike kaasamist. Üheks praktiliseks ja toimivaks võrgustikutöö vormiks on tervisenõukogu loomine, mis võib tegutseda nii kohaliku omavalitsuse kui ka maakonna tasandil (7; 8).

Tervisenõukogu (TN) luues tuleb lähtuda kohaliku omavalitsuse põhimäärusest ja/või maakonna tasandil juhtivrolli täitva organisatsiooni põhimäärusest. Maakonnas ja KOV tasandil volikogu või vallavalitsuse tasandil loodud formaalsel TN on rohkem võimalusi olla seotud otsustajatega, olla kaasatud erinevatesse muutuste loomise ja kujundamise protsessidesse ning seeläbi mõjutada elanike tervist ja heaolu mõjutavaid otsusesid vahetumalt.

TN läbi saavad erinevate valdkondade spetsialistid ühiselt luua sisendi ja rakendusplaani piirkonna poliitikate kujundamiseks. TN on töögrupp piirkonnas, mille liikmeteks on erinevate tervise ja heaoluga seotud valdkondade (sh haridus, sotsiaaltöö, korrakaitse, noorsootöö, heakord, maaplaneeringud jm) kohalikud esindajad. Valdkondlike töörühmade moodustamisel tuleks jälgida kaasamise hea tava ning motiveerida osalema erinevaid koostööpartnereid ja siht- ning sidusrühmi. TN olemasolu väärtus edenduse ja ennetuse vaatest:

Tervisenõukogu peamised ülesanded

Maakonna ja kohaliku omavalitsuste tervisenõukogu **peamisteks ülesanneteks** on (1):

- piirkonna elanikkonna rahvastiku terviseprobleemide, neid mõjutavate riski- ja kaitsetegurite kirjeldamine ning analüüs st tervise- ja heaoluprofiili koostamine, sh tegevuskava koostamise ja elluviimise korraldamine, koostööpartneritega vastutuse jagamine ning hindamine tervise- ja heaoluprofiilis kajastatud riskitegurite leevendamiseks ja kaitsetegurite tugevdamiseks (2);
- tervise- ja heaoluprofiilist tulenevate riskitegurite vähendamise ja kaitsetegurite suurendamise meetmete integreerimine piirkonna arengukava ja -strateegia tegevuskavadesse (2);
- tervis igas poliitikas põhimõtte rakendamine ja huvikaitse, tõendatuse tasemega tulemuslike ennetus- ja edendustegevuste toetamine, rakendamine ja seire piirkonnas (2; 4);
- TN (iga)aastase tegevuskava koostamine ning täitmine;
- koostöö korraldamine piirkonna erinevate huvigruppidega;
- koostöö erinevate riigi tasandi organisatsioonidega ning riiklike tervisstrateegiatega ja -programmide elluviimine ning koordineerimine piirkonnas.

Toimiva tervisenõukogu eeldused

Tervisenõukogude toimimine kujuneb mitmete süsteemsete tegurite koosmõjus, millest olulisemad on ühised eesmärgid ja strateegilised suunad, rollide selgus, ressursside kättesaadavus ning juhtimistasandi toetus. Koosseisude mitmekesisus toetab valdkondade ülest kaastust.

- Ühine eesmärk ja strateegiline fookus, ühine mõistmine koostegutsemisest
- Motiveeritus ja tahe, paindlikud koostöövormid
- Koostöövalmidus ja valdkondade lõimimine, rollide ja partnerluste selgus
- Rollide, ootuste ja rahastuse selgus, sh dubleerimise vältimine, rollide jaotus ja partnerlus
- Optimaalne suurus ja töökorraldus
- Eestvedaja olemasolu / juhtimine
- Paindlikkus, vajaduspõhine tegutsemine, koosloome
- Ekspertiis ja spetsialistide kaasatus
- Infovahetus ja aruteluruum, sh dialoog kohaliku ja riikliku tasandi vahel
- Tugistruktuur ja koordineerimine

Liikmete motivatsioon on seotud ühise eesmärgitunnetuse, ametialase kasu ja osalemise tähenduslikkusega. Osalemise väärtustamine tervisenõukogu tegevuses sõltub suurel määral ka sellest, kui hästi TN liikme roll haakub isiku ametialaste vastutusaladega ning kuivõrd see on töökoormuse kontekstis teostatav. Täiendavaks mõjuteguriks on osalemise ametlik fikseeritus ametijuhendis, mis loob selguse ja legitiimsuse osalemisootustele (1).

Kasutatud kirjandus

- [1] Kaal E., Veltbach M., Köpper M-L. Maakondlike tervisenõukogude roll ja potentsiaal. Uuringuaruanne 2025. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2025
- [2] Rahvatervishoiu seadus (jõustumise kuupäev: 01.09.2025)
- [3] Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030
- [4] Streimann, K., Pertel, T., Vilms, T., Abel-Ollo, K. Ennetuse käsiraamat: sõltuvusainete tarvitamise ennetuse teaduslik käsitus otsustajatele, arvamusliidritele ja poliitikakujundajatele. Kohandatud Euroopa ennetusõppekava (EMCDDA) põhjal. Tervise Arengu Instituut. 2020.
- [5] Kookla M., Purru T. Rahvatervishoid ja turvalisus kohalikes omavalitsustes. Uuringuaruanne 2023. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2024.
- [6] Laasner Ü. Paikkonna tervisedendus 20, Eesti Tervisedenduse Ühing. 2015
- [7] Kasmel A., Lipand A. Tervisedenduse teooria ja praktika I. Sissejuhatus salutoloogiasse, Eesti Tervisedenduse Ühing. 2007
- [8] Paap E., Laasner Ü., Veltbach M., Kapper S., Martinson M., Saul L., Aljama K., Raudsepp M., Purru T. Tervisedendaja ABC. Juhend paikkonna tervisedendajale, kuidas ja kellega teha koostööd. 2020
- [9] SHE käsiraamat koolidele 2.0 „Juhend tervist edendavaks kooliks saamisel“, Schools for Health in Europe Network Foundation (SHE), Haderslev, Taani. 2019
- [10] Emerson, K., Nabatchi, T., & Balogh, S. (2012). An integrative framework for collaborative governance. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 22(1), 1–29. <https://doi.org/10.1093/jopart/mur011>
- [11] Tervisenõukogu sisehindamine <https://www.terviseinfo.ee/et/tervise-edendamine/tervise-edendamine-paikkonnas/tervisenoukogud/tervisenoukogu-sisehindamine>, vaadatud 10.12.2025

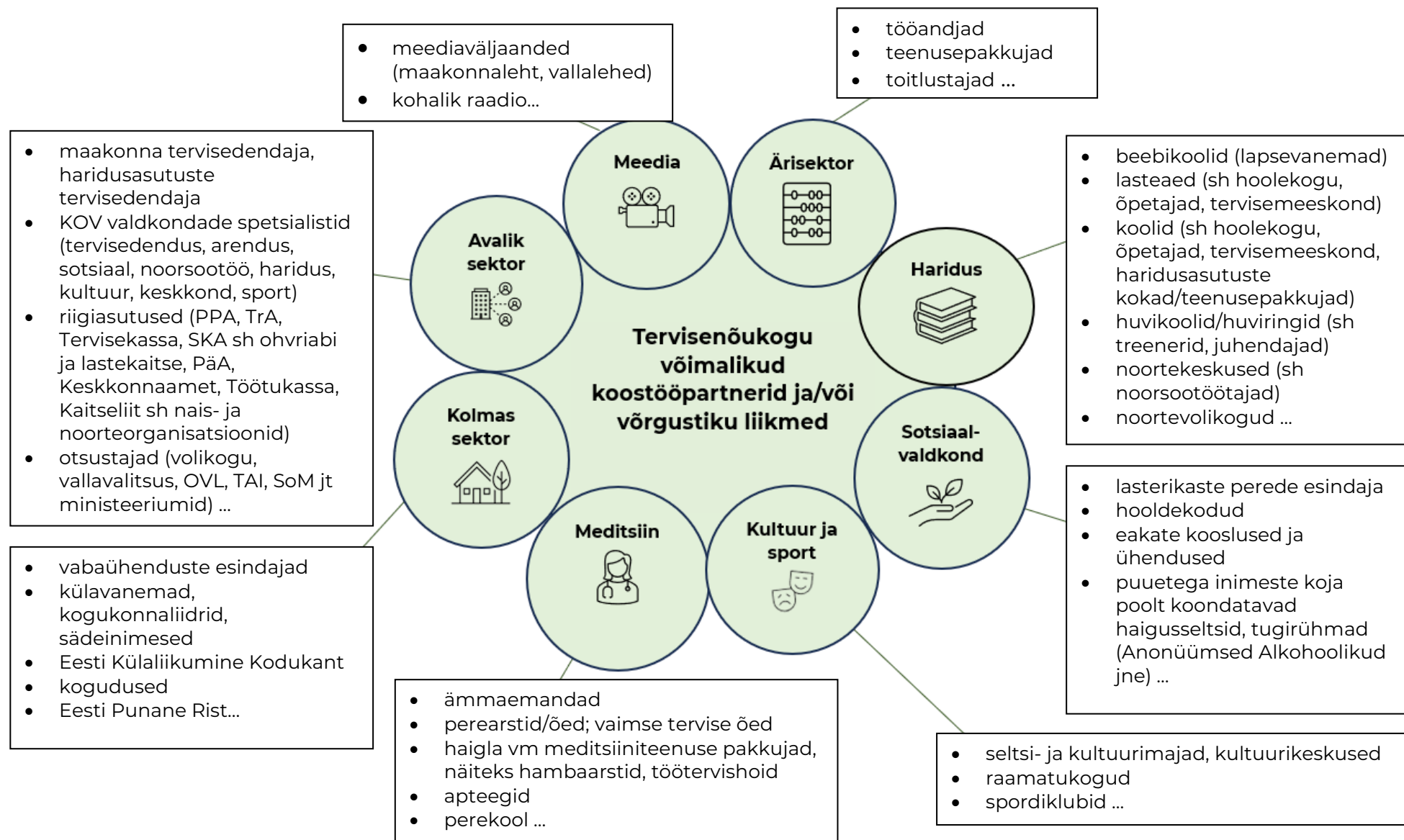
Lisa 1. Pidepunkte tervisenõukogu liikmete värbamiseks

Meeskonnas peaks olema esindatud valdkonnad, mis tegelevad elanike heaoluga ning osalevad otsustus- ja elluviimisprotsessides ning aitavad seada ja ellu viia püstitatud eesmärgid. Soovitav on kaasata erinevate valdkondade eestkõnelejad ja spetsialiste, näiteks omavalitsuse juhtide tasand, arendustöötaja (-nõunik), haridusasutuste esindaja, sotsiaalvaldkonna esindaja, huvihariduse ja vabaühenduste esindajad. Teemapõhiste töörühmade moodustamisel tuleks kaardistada sidusrühmade mõjususe ning kaasamisel lähtuda teabe saamise, edasikandmise ja tegevuste mõjusfäärist. Maakondade tervisenõukogude fookusgrupi intervjuudes (1) peeti oluliseks, et nõukogu ja komisjonide koosseisu määramisel:

- 1) lähtutakse maakonna terviseprofiilist ja strateegilistest prioriteetidest
- 2) kaasatud saaks otsustusõiguslikud omavalituste liikmed, valdkonna spetsialistid ning neil ei ole rollikonflikte või ühtaegu kahe valdkonna vastutust
- 3) mõistetakse „tervis igas poliitikas“ sisu ja olulisust.

Toetavad küsimused tervisenõukogu liikmete leidmiseks (9):

1. Milline teie organisatsiooni (KOV/MK) liige võiks meeskonda tuua seisukohti, teadmisi ja kogemusi, mis haakuvad TN peamiste ülesannetega?
2. Mõelge läbi, milliseid teadmisi ja oskusi võib täiendavalt tarvis olla. Keda tuleks TN kutsuda väljastpoolt teie organisatsiooni?
3. Milline on TN liikme roll valdkonnas? Kui suur on valdkonna mõjujõud THP eesmärkide saavutamisel? Mida valdkonna esindaja osalemine TN juurde annaks või missugust panust vajab TN eesmärkide täitmisel?
4. Missuguste tegevuste läbi oleks TN liikme (sh institutsiooni) osalemine motiveeritud ja järjepidev?
5. Kuidas liikmete kaudu korraldada TN eesmärkide täitmiseks huvikaitset?
6. Kuidas saavutada juhtide kaasatus ja tegevustele heakskiit?

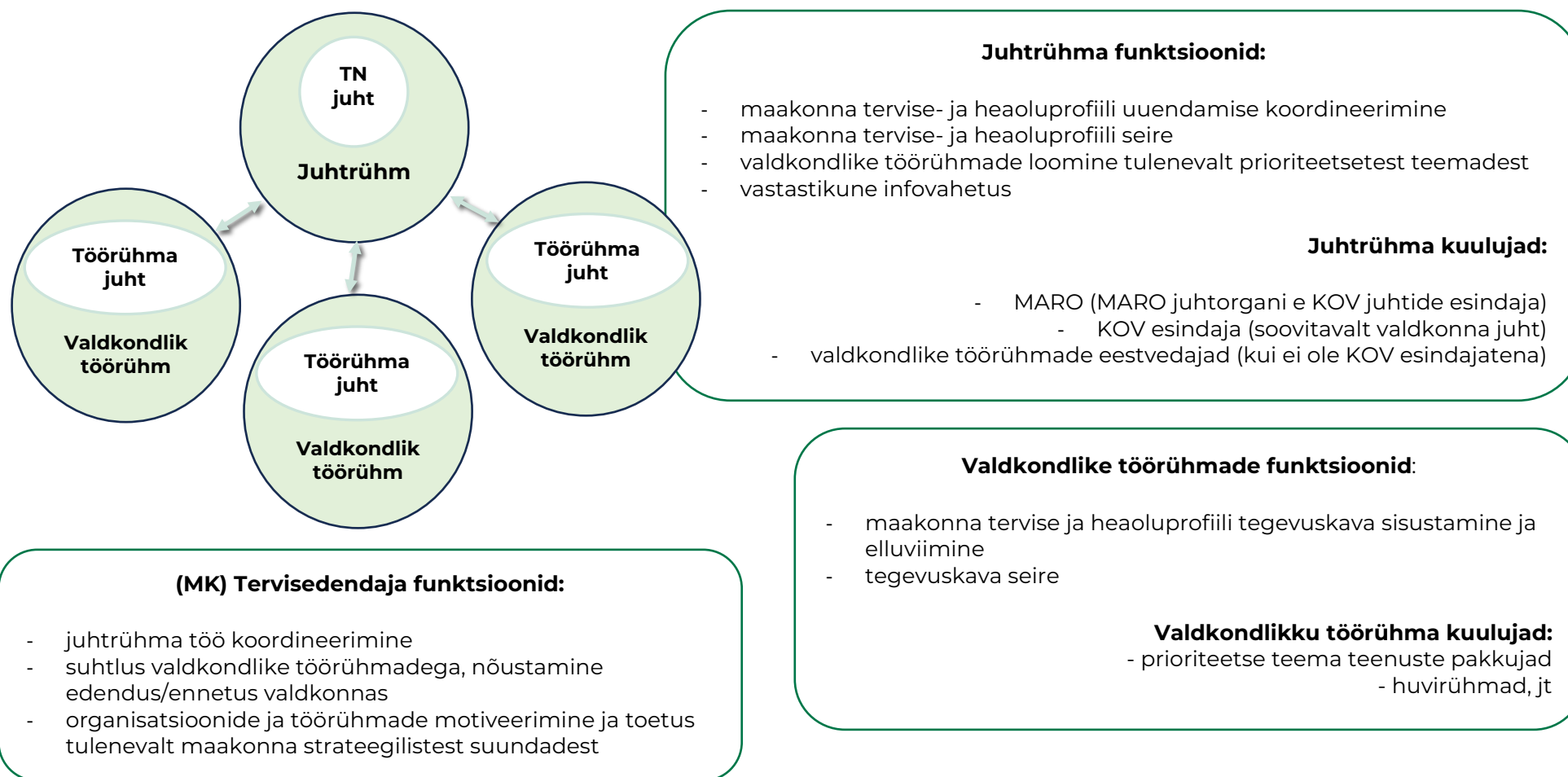

Lisa 2. Tervisenõukogude võimalikke mudelid (3 mudelit)

Selgemaks info käsitlemiseks kasutame siin tervisenõukogu, kui peamist töövormi kohalikul tasandil ning töörühma, kui valdkondlikku ekspertiisi koondavat töörühma.

Mudel „A”

Kahe-tasandiline tervisenõukogu vorm, kelle fookuses on rahvatervishoiu valdkonna süsteemne arendamine ning kelle koosseis lähtub seadusest tulenevast rahvatervishoiu ülesannetest ning prioriteetsetest teemadest.

+ Tugevused:

- jagatud vastutus (samas selgete eesmärkidega vastutus)
- prioriteetsete teemade elluviimine inimeste poolt, kelle teemad need päriselt on
- ressursside ühine, eesmärgipärane kasutamine
- juhtide sisukam kaasatus
- võrgustikuna tegutsevad nii tervisenõukogu kui valdkondlikud töörühmad THP-st tulenevate eesmärkide saavutamiseks

- Väljakutsed:

- kõiki kõnetava eesmärgi määratlemine ning igapäevatööga sidumine
- kvaliteetne ja sisukas kaasamine (ja muudatuste juhtimine) eeldab rohkem ettevalmistustööd

Juhtrühma, valdkondliku töörühma, tervisedendaja peamised ülesanded (mudel „A“ alusel):

Juhtrühm

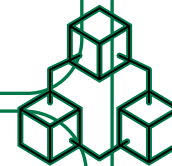
- strateegiline juhtimine ja koostöö maakonnas
- maakonna tervise- ja heaoluprofiili uuendamise koordineerimine
- maakonna tervise- ja heaoluprofiili seire
- valdkondlike töörühmade loomine tulenevalt prioriteetsetest teemadest
- vastastikune infovahetus, huvikaitse
- KOV-tasandi tegevuste sidumine maakondlike strateegiatega

Valdkondlik töörühm

- strateegilise vaate kujundamises kaasa rääkimine
- maakonna tervise- ja heaolustrateegia tegevuskava sisustamine valdkondliku ekspertiisiga
- tegevuskava elluviimine, kaitsetegurite tugevdamine ja riskitegurite leevendamine tegevuspädevuses;
- tegevuskava seire
- huvikaitse

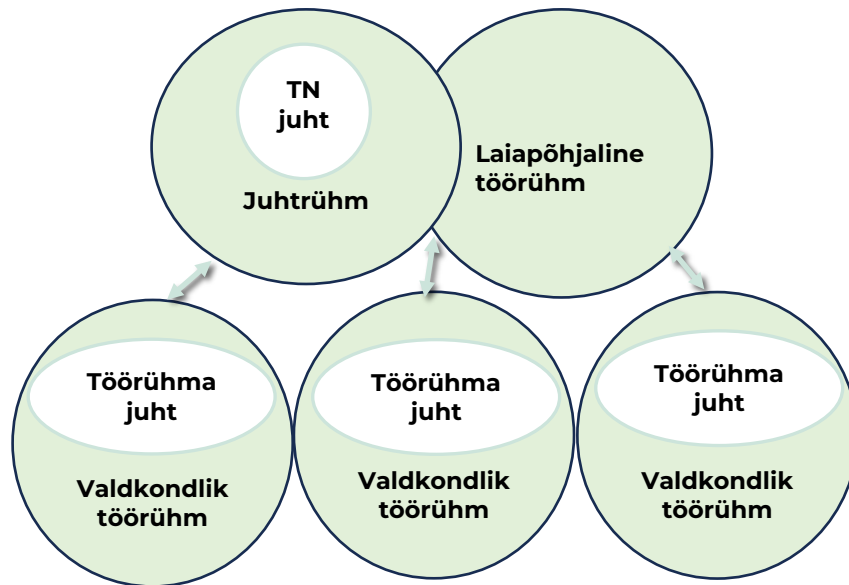
Tervisedendaja (MAROs)

- valdkonna eestkõneleja, huvikaitse
- juhtrühma töö koordineerimine
- suhtlus valdkondlike töörühmadega
- nõustamine edendus/ennetus valdkonnas
- organisatsioonide ja töörühmade motiveerimine ja toetus tulenevalt maakonna strateegilistest suundadest
- võrgustike motiveerimine ja toetamine tulenevalt maakonna tegevuskavast
- valdkondlik infovahetus

Mudel „B“

Kolme-tasandiline TN vorm, kelle fookuses on rahvatervishoiu valdkonna süsteemne arendamine ning kelle koosseis lähtub seadusest tulenevast rahvatervishoiu ülesannetest ning prioriteetsetest teemadest.

Juhtrühma funktsioonid:

- maakonna tervise- ja heaoluprofiili uuendamise koordineerimine
- maakonna tervise- ja heaoluprofiili seire
- valdkondlike töörühmade ja laiapõhjalise töörühma ellu kutsumine

Juhtrühma kuulujad:

- MARO
- KOV esindaja (soovitavalt valdkonna juht)

Laiapõhjalise töörühma funktsioonid:

- maakonna tervisedendaja nõustamine
- infovahetus oma asutuse tegevuste kohta
- maakonna tervise- ja heaoluprofiili iga-aastane seire

Rühma kuulujad:

- piirkonna institutsioonid
- töörühma juhid

Tervisedendaja funktsioonid:

- juhtrühma ja laiapõhjalise töörühma töö koordineerimine
- suhtlus valdkondlike töörühmadega, nõustamine edendus/ennetus valdkonnas
- organisatsioonide ja töörühmade motiveerimine ja toetus tulenevalt maakonna strateegilistest suundadest

Valdkondlike töörühmade funktsioonid:

- maakonna tervise- ja heaoluprofiili tegevuskava sisustamine ja elluviimine
- tegevuskava seire

Valdkondlikku töörühma kuulujad:

- prioriteetse teema teenuste pakkujad
- huvirühmad

+ Tugevused:

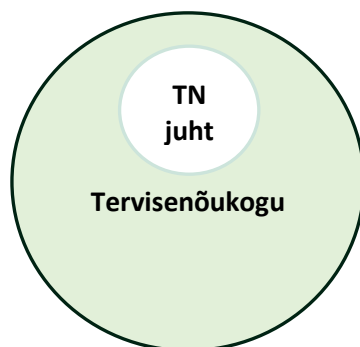
- jagatud vastutus
- prioriteetsete teemade elluviimine inimeste poolt, kelle teemad need päriselt on
- ressursside ühine, eesmärgipärane kasutamine
- juhtide sisukam kaasatus
- laiapõhjalisem kaasatus

- Väljakutsed:

- kõiki kõnetava eesmärgi sõnastamine ning igapäevatööga sidumine
- kvaliteetne ja sisukas kaasamine eeldab rohkem ettevalmistustööd

Mudel „C“

Ühetasandiline ja laiapõhjaline piirkonna institutsioonide esindatus, kelle fookuses on rahvatervishoiu valdkonna infovahetus ja võrgustumine.

Tervisenõukogu (liikmete) funktsioonid:

- maakonna tervisedendaja nõustamine
- infovahetus oma asutuse tegevuste kohta
- maakonna tervise- ja heaoluprofiili/strateegia igaaastane seire

+ Tugevused:

- lihtsasti mõistetav mudel
- varasemalt kasutusel olev mudel
- laiapõhjaline kaasatus

Tervisedendaja (TE) funktsioonid:

- TN töö koordineerimine ja juhtimine
- maakonna tervise- ja heaoluprofiili koostamise koordineerimine
- maakonna tervise- ja heaoluprofiili ellu viimine suures mahus/ elluviimise koordineerimine väikses mahus
- võrgustike arendamine, motiveerimine, toetamine lähtuvalt (MK) tegevuskava prioriteetidest

- Väljakutsed:

- osapoolte motiveerimine osalemisel
- liiga suur vastutus ühel inimesel
- maakonnaülese mõju saavutamise võimalikkus vastutajate nappuse valguses

Tervisenõukogude kolme mudeli võrdlus

	MUDEL A Kahe-tasandiline tervisenõukogu vorm, kelle fookuses on rahvatervishoiu valdkonna süsteemne arendamine ning kelle koosseis lähtub seadusest tulenevast rahvatervishoiu ülesannetest ning prioriteetsetest teemadest	MUDEL B Kolme-tasandiline tervisenõukogu vorm, kelle fookuses on rahvatervishoiu valdkonna süsteemne arendamine ning kelle koosseis lähtub seadusest tulenevast rahvatervishoiu ülesannetest ning prioriteetsetest teemadest	MUDEL C Ühetasandiline ja laiapõhjaline piirkonna institutsioonide esindatus, kelle fookuses on rahvatervishoiu valdkonna infovahetus ja võrgustumine	TN PUUDUB
PLANEERIMINE	VÄHEMALT AASTASE AJARAAMIGA TEGEVUSPLAAN			puudub ülevaatlik ja eesmärkidele suunatud aastaplaan
	tegevused on seotud maakonna THP, maakonna AS ja KOV AK			tegevused seotud juhuslike või elluvijja südame teemadega
TUGEVUSED	- jagatud vastutus (samal selgete eesmärkidega vastutus) - prioriteetsete teemade elluviimine inimeste poolt, kelle teemad need päriselt on - ressursside ühine, eesmärgipärane kasutamine - juhtide sisukam kaasatus/laiapõhjalise kaasatus - võrgustikuna tegutseb tervisenõukogu ja valdkondlikud töörühmad THP-st tulenevate eesmärkide saavutamiseks - läbipaistvad protsessid - pikaajaline strateegiline vaade - süsteemne lähenemine - ühised eesmärgid ja tervisedenduse mõistmine, valdkondade koostöö	- lihtsasti mõistetav mudel - varasemalt kasutusel olev mudel - laiapõhjaline kaasatus, ühel tasandil tegevus - tugeva juhiga selged sihid sh strateegiline vaade ja koostöö		- kitsas teemapõhine lähenemine - tegevused seotud juhuslike või elluvijja südame teemadega - eesmärgid ja tegevused ühiselt läbi rääkimata, koostöö puudulik
VÄLJAKUTSED	kõiki kõnetava eesmärgi määratlemine ning igapäevatööga sidumine		kaasamine ja vastutuse jagamine	
	kvaliteetne ja sisukas kaasamine (ja muudatuste juhtimine), eeldab rohkem ettevalmistustööd		osapoolte motiveerimine osalemisel, sh võrgustike järjepidev kaasamine	süsteemse lähenemise tekitamine
	ajaplaneerimine ja prioriteetide seadmine		maakonnaülese mõju saavutamise võimalikkus vastutajate nappuse valguses	juhtkonna kaasamine, seotuse tekitamine, arengute suunamine
	juhtrühma ja töörühmade pidev jõustamine ning ühise infovälja hoidmine		liiga suur vastutus ühel inimesel	vastutaja ülesanded ja tegevusväli
	laiema tervisedenduse arusaamise tekitamine			

VÄLJAKUTSED (järg)	mõjuga tegevuste järjepidev rakendamine			
	ressursside tagamine			
SOBILIK MAAKONNALE	KOV koostöötahe, ühised eesmärgid	KOV koostöötahe, ühised eesmärgid, suurem maakond, kus kõikide KOV esindatuse tagamine juhtrühmas võib osutuda keeruliseks (suuruse vaatest)	väiksem maakond, nõrgem motivatsioon kollektiivis	kus puuduvad toetavad väärtused või nende jõustamine, madala motivatsioon kollektiivis/maakonnas
REALISTLIK OODATAV OTSENE TULEM	- tervisedenduse süsteemne ja läbimõeldud arendamine maakonnas ja KOVides - motiveeritud ja jõustatud meeskonnad - jõukohased ja enda seatud eesmärgid - tugev KOVidega koostöö		teema on laual, kuid sellel tõenäoliselt puudub jätkusuutlikkus ja "meie" tunne	- sisuteemapõhised üksiküritused, sündmused või traditsioonilised ettevõtmised, mis on toredad aga mitte alati mõjusad tervise või heaolu vaatest - osapooled ei teadvusta mõju
PIKAAJALINE MÕJU TERVISELE, TERVISEKÄITUMISELE, HEAOLULE	realistlik protsesside suunamine koostöös KOVidega ühiste eesmärkide saavutamiseks kaasates nõ rohujuure tasandit		tegevustulem läbi maakonna tervisedendaja tubliduse ja kompetentside	ootuse puudumine või ebarealistlik ootus
	suureneb kohalike organisatsioonide võimekus, elanike kaasatus ning suutlikkus teha tervist ja heaolu toetavaid valikuid		kohalikud organisatsioonid (sh KOV) tunnevad küll seotust, kuid vähemal määral võtavad vastutust	kohalike organisatsioonide koostöö ja suutlikkuse kasvu pärssimine

Mudel A toetab juhtide kaasamist protsessidesse ning samas annab valdkonna ekspertidel võimaluse kaasa töötada. Koostöös saavutatakse sujuv ja süstemaatiline valdkonna areng, mis tänu seotusele on püsivam ka muutustes.

Mudel B sobib enim rohkemate KOVide arvuga maakondadele, et kaasata kõiki KOVe ja valdkondlikku teadmist. Kasutegurid sarnased mudel A-le.

Mudel C puhul suur roll ja vastutus on maakonna tervisedendajal. Juhtide, sh KOV juhtide, kaasatus väiksem. Vähem potentsiaali otsustustes kaasa rääkida, suur väljakutse on muutustes järjepidevust hoida.

Tervisenõukogu puudumisel on enamasti tervisedenduse tegevus planeerimata ja juhuslik, erinevate osapoolte kaasamine ja valdkonna arendamine ei toetu tõendatud andmetel, on planeerimata ja juhuslik. Valdavalt puudub tegevustel järjepidevus.

LISA 3 Tervisenõukogu sisehindamine

Seatud eesmärkide saavutamisel on oluline, et tervisenõukogu toimiks ühtse ja tõhusa meeskonnana. Selle saavutamisel ja säilitamisel on abiks regulaarne ja süsteemne sisehindamine. Sisehindamine on levinud praktika ja paindlik protsess, mis võtab arvesse organisatsiooni ja asjaosaliste vajadusi ning milles saavad osaleda kõik meeskonna liikmed. Hindamise keskmes on protsess – peamine eesmärk on saada ülevaadet arengutest ja muutustest aja jooksul.

Tervisenõukogu sisehindamisel kasutegurid:

hindamistulemused koos meeskonnas tehtavate järeldestega annavad osapooltele ja meeskonnale ülevaate, mida nad on koos saavutanud (või mis on saavutamata jäänud)

aitab seada meeskonna prioriteete, sest selgemaks saab pilt, mis valdkondades toimuvad arengud ja kus on kõige suuremad puudujäägid meeskonnatöös ja/või protsesside kujundamisel

tekib parem, aimdus iga meeskonnaliikme panusele eesmärkide saavutamise suunas.

Seeläbi aitab hindamine muuta tõhusamaks tervisenõukogu tegevuse planeerimist, meeskonnaliikmete kaasamist ning eelkõige otsuste tegemist ja ressursside kasutamist. Lisaks on regulaarne hindamine kriitiline osa rahvatervise tõenduspõhisest praktikast.

Sisehindamise vorm on koostatud eesmärgiga aidata tervisenõukogul viia läbi sisehindamist ja seda tehakse kahes suunas:

1. Meeskond – hinnatakse TN suutlikkust ja toimimise praktikaid piirkonnas rahvatervise tegevuste läbiviimisel ja tervist toetava elukeskkonna ja võrgustike arendamisel.

2. Protsess – hinnatakse TN tegevuskavale tuginedes eesmärkide seadmist, täitmist ning seiret iga-aastase tegevuskava ja/või terviseprofiili tegevuskava täitmisel.

Sisehindamise juhendmaterjal ja hindamisvorm on leitavad:

<https://www.terviseinfo.ee/et/tervise-edendamine/tervise-edendamine-paikkonnas/tervisenoukogud/tervisenoukogu-sisehindamine>

Lisa 4. Mõned kontrollküsimused tervisenõukogu (TN) loomiseks

- Kas ellukutsujal on ootuse esitamisel selgelt sõnastatud TN kokkukutsumise eesmärk ja antud tema tegevusele mandaat?
- Kas tervisenõukogul THP tegevuskava elluvijana on selgelt läbi räägitud ja sõnastatud TN eesmärk ja tema tegutsemise põhimõtted?
- Kas juhtkond (MARO/KOV) on andnud ametliku heakskiidu ning vajalikud ressursid (aeg, inimene, eelarve) tegutsemiseks?
- Kas TN juht (juhid) ja koordineeriv isik on määratud ning kas nende rollid on sõnastatud?
- Kas on kaardistatud, millised valdkonnad peavad kindlasti esindatud olema ja kes on sobivad inimesed nendest valdkondadest?
- Kas potentsiaalsete liikmetega on läbi räägitud nende motivatsioon ja roll, mitte piirdutud üksnes kutse saatmisega?
- Kas TN roll ja tööülesanded sobituvad liikmete ametijuhenditesse või on need vähemalt nende juhtidega kokku lepitud?
- Kas on otsustatud millist tegutsemismudelit (A, B või C) kasutatakse või on kokku lepitud selle arutamise viis?
- Kas on kokku lepitud töökorraldus: koosolekute sagedus, otsustusprotsess, info liikumine, dokumenteerimine?
- Kas on olemas esimese 6–12 kuu prioriteetid ja esmane tegevuskava, mis on realistlik ja eesmärgistatud ega koorma liikmeid üle?
- Kas on läbi mõeldud, kuidas TN tegevused seotakse arengukavaga, eelarveprotsessiga ja otsustustasandi kaasamisega?

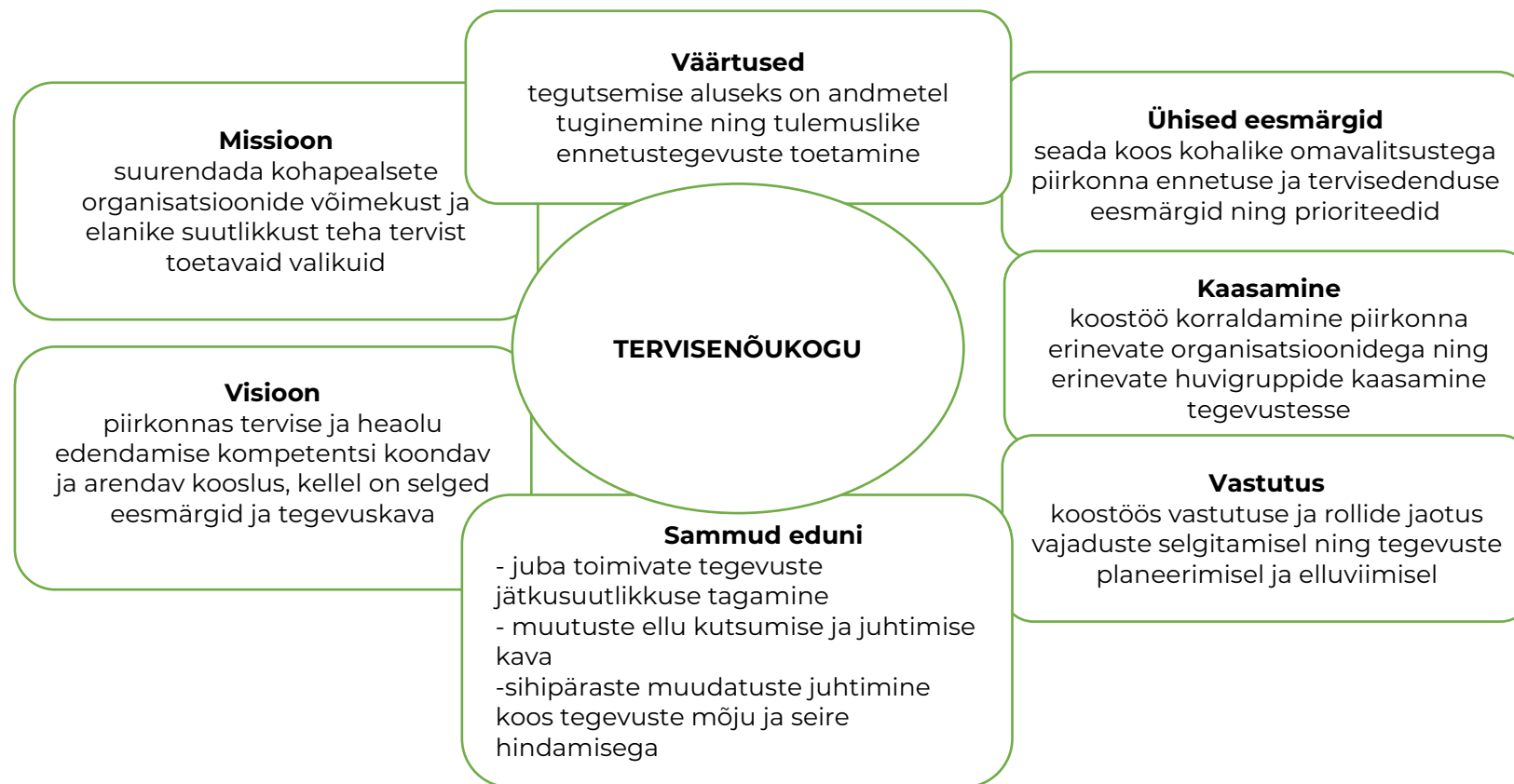
Lisa 5 Tervisenõukogu moodustamine ja liikmete töö sisemine rollijaotus

Maakonna tervisenõukogu moodustamise aluseks võib lisaks organisatsiooni põhimäärusele võtta Rahvatervishoiu seaduse § 13. Kohaliku omavalitsuse üksuse ülesanded, lõige 1 (kohaliku omavalitsuse üksuste ühised ülesanded) ning KOV tervisenõukogu moodustamisel lõige 2 (Kohaliku omavalitsuse üksuse ülesanded). Tervisenõukogu töös tuleb lähtuda nõukogu moodustamise aluseks olevatest dokumentidest, milles on sätestatud nõukogu ülesanded ja töökord.

Tervisenõukogu sisene rollide ja vastutuste läbimõtlemine ja kokkuleppimine ning tegevuse selgus toetavad TN töökorralduse sujumist. Selgelt kokku lepitud rollid ja vastutused loovad ühise arusaama, vähendavad segadust, kiirendavad otsustamist ning aitavad tervisenõukogu (TN) tegevusel olla koostöine, tõhus ja eesmärgipärane.

Lisa 6. Maakonna tervisenõukogu missioon ja visioon skeemina (näidis)

Tervisenõukogu missiooni, visiooni, ühised eesmärgid jm loob iga maakonna tervisenõukogu ise ja omanäolise, esitatud on üks võimalik näidis. Skeem tugineb koostöövalitsemise (collaborative governance) raamistikule, mille keskmes on ühised eesmärgid, usaldus, kaasamine ja ühiselt loodud tulemused, kohandatud mudel (10).

Lisa 7. Tervisenõukogu aastane tööplan (näidis)

TN aastase tööplani aluseks on tervise- ja heaoluprofilis eesmärgiks seatud tegevuste täitmiseks tegevuste ellu viimine ning vajalike protsesside suunamine. Toetav tööplan aitab TN liikmetega koos tegevused läbi rääkida, vastutused võtta ning nende elluviimist ühiselt jälgida. Olulised tegevused, mida tööplaanis kavandada, on aastase tööplani enda tegemine ja tagasisidestamine, THP tegevuskavaga seotud tegevused ning meeskonnaga (TN) seotud tegevused (nt koosolekud, sisehindamine jm).

	AASTA EESMÄRK	<u>I KVARTAL</u> <u>Variant 1</u>			<u>II KVARTAL</u> <u>Variant 2</u>		<u>III KVARTAL</u> <u>Variant 3</u>	
		<u>JAANUAR</u>	<u>VEEBRUAR</u>	<u>MÄRTS</u>	<u>Kvartali eesmärk</u> <u>nt KOVidega ühiste</u> <u>vajaduste selgitamine</u>	<u>Vastutajad</u>	...	
TEGEVUS 1. TUGISPETSIALISTIDE TOETAMISSÜSTEEMI LOOMINE	nt KOONDADA INFO JA SELGITADA VAJADUSED	koondab maakonna kontaktid/ JANE	1) selgitab koormused/ JANE	edastab info hariduse töörühmale/ JANE ja ANTI	1) arutada KOVides vajaduste ja lahenduste üle/ MATI, ANGELA, ANTI	1) MATI, ANGELA, ANTI	...	...
			2) selgitab juba pakutava toetuse/ ANTI		2) kõikide KOV haridusjuhtidega ühine arutelu/ MATI, ANGELA, ANTI ja JANE	2) MATI, ANGELA, ANTI ja JANE	...	...
					3) ühised vajadused aruteluks maakonna organisatsioonidega. Aeg ja koht kokku leppida/ JANE	3) JANE	...	...
TEGEVUS 2.								

Lisa 8. Hea koosoleku planeerimise ja läbiviimise kontrollpunktid

Enne koosolekut

- Koosoleku päevakord on realistlik, selgete eesmärkidega ning kutse osalemiseks on edastatud vähemalt 2 nädalat ette.
- Materjalid on saadetud õigeaegselt (vähemalt nädal enne koosolekut või koos kutsega)
- On kokku lepitud, kes mida tutvustab, kui palju selleks aega on ning milline on oodatav tulemus.
- Osalejad teavad, mida neilt erinevates päevakorrapunktides oodatakse (nt info jagamine, otsustamine, ideede pakkumine, tegevuste arendamine, jm).
- Otsustamiseks vajalik info on olemas, aruteludeks on planeeritud piisav aeg.

Koosolekul

- Koosoleku alguses luuakse selge fookus ("miks täna koos oleme") ning sõbralik ja kaasav õhkkond („kõikide arvamused on olulised“). Vajadusel tutvustatakse TN töö põhimõtteid (nt uute liikmete lisandumisel).
- Aruteludes saavad sõna kõik osalejad, mitte ainult aktiivsemad; arvamustele ei anta hinnanguid.
- Kasutatakse selgeid otsustus- ja aruteluvõtteid (nt plussid-miinused, kolm varianti).
- Otsused, vastutajad ja tähtajad lepitakse kokku ja sõnastatakse kohe, jätkuarutelude vajadused planeeritakse edasistesse tegevustesse ja protokollitakse.
- Mõeldakse läbi, millist infot või otsust on vaja edasi viia juhtkonnale või valdkondlikele töörühmadele.
- Koosoleku lõpus tehakse lühike kokkuvõte: mis otsustati, mis jääb ootele, kes mille eest vastutab ja millal kohtutakse uuesti.

Pärast koosolekut

- Kokkuvõtte saadetakse osalejatele 3-5 tööpäeva jooksul.
- Vastutajatel on selged järgmised sammud ning nende elluviimine on läbi räägitud.
- Otsused liiguvad õigetele tasanditele (juhtkond, töörühmad).